

REMISSVAR

2025-05-27

Dnr: BO 2025-0090

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Betänkandet Kunskap för alla- nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande (SOU 2025:19)

(dnr U2025/00630)

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Barnombudsmannen tar emot ett stort antal remisser och har inte möjlighet att lämna synpunkter på alla. Även för remisser av betänkanden och promemorior som har direkt betydelse för barn och deras rättigheter avgränsar myndigheten ofta svaret till övergripande synpunkter och till synpunkter på vissa förslag och bedömningar. I detta remissyttrande fokuserar Barnombudsmannen på förslaget i 4.3 om att ta bort området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck från skolans läroplaner.

4.3 Förslag och bedömningar om inledande delar i nya läroplaner för de obligatoriska skolformerna och bilaga 11

Barnombudsmannen är starkt kritisk till den del av utredningens förslag som innebär att områden som rör sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck tas bort från skolans läroplaner, vilket påverkar skolans undervisning, mål och uppdrag. Dessa frågor som påverkar barns hela skolmiljö och utbildning och det behöver därför vara tydligt från statens sida att frågorna ska tas upp återkommande och ämnesövergripande i barns och ungas utbildning. Då ges barn och unga fler möjligheter att förstå, lära sig och diskutera frågorna utifrån flera olika perspektiv.

I Folkhälsomyndighetens nationella nationell enkätundersökning om ungas hälsa, relationer och sexliv för år 2023 (UngKAB23) uppger barn och unga att skolan är deras primära kunskapskälla när det kommer till sexualitet, samtycke och relationer. Detta skiljer sig från undersökningen från år 2015 (UngKAB15), då internet var den viktigaste källan. Folkhälsomyndigheten reflekterar kring om det ökade fokuset på sexualitet, samtycke och relationer i läroplanerna stärker skolans roll som källa till information.¹ Det är av yttersta vikt att barn och unga ges många möjligheter till samtal och reflektioner kring dessa frågor. Detta rör inte minst samtycke, utifrån den utsatthet för sexuella övergrepp som framför allt unga tjejer och icke-binära, men även unga killar, beskriver. I UngKAB23 redovisas att nästan en fjärdedel av alla unga tjejer att de blivit utsatta för penetration mot sin

¹ Folkhälsomyndigheten (2025), UngKAB23, sid. 55

vilja och i Stiftelsen Allmänna Barnhusets nationella kartläggning Våld mot barn 2022 uppgår 43,2 procent av tjejer, 12,5 procent av pojkar och 45,9 procent icke-binära att de blivit utsatta för sexuella övergrepp något eller vid flera tillfällen, där majoriteten av förövarna varit en jämnårig.² I en enkät som Barnombudsmannen genomfört under år 2024 bland barn och unga som är frihetsberövade, kopplat till bland annat ett regeringsuppdrag [om våld mot barn], svarar hela 65 procent av de tjejer som uppgett att de är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck att de även har utsatthet för sexuellt våld.³ Ytterligare en viktig aspekt som Barnombudsmannen redovisade i arbetet är att killar i Barnombudsmannens djupintervjuer med barn och unga inte pratar om sexuellt våld, samtidigt som de i enkäten svarar att de har erfarenhet det. Barnombudsmannen reflekterade i rapporten om att en möjlig förklaring till att killar generellt har en ovilja att rapportera erfarenheter av våldsutsatthet är normer kring maskulinitet.⁴ I Ecpats undersökning Nude på nätet från år 2025 visar att 83 procent av tjejerna och 47 procent av killarna någon gång fått oönskade nakenbilder skickade till sig och att förövarna är ofta både vuxna och andra barn.⁵ Det är mot denna bakgrund nödvändigt med mer utbildning, samtal och värdegrundsarbete kopplat till frågor som rör bland annat normer och samtycke, inte mindre.

Frågor om sexualitet, samtycke och relationer och hedersrelaterat våld och förtryck behöver tas upp tillsammans i läroplanen. Det ska vara tydligt för både elever och skolpersonal att många av de problem som finns för barn som växer upp i en hederskontext handlar de frågor som berörs av sexualitet, samtycke och relationer, så som sexuell självbestämmanderätt, oskuldsnormer, möjlighet att utforska sin sexuella läggning och könsidentitet samt möjlighet att välja eller välja bort relationer. Genom att de tas upp tillsammans undviks att hedersrelaterat våld och förtryck blir ett stuprör i värdegrundsarbete och undervisning, och samtidigt blir undervisning och samtal om sexualitet, samtycke och relationer relevant för även barn i denna utsatthet.

Barnombudsmannens erfarenhet är att barn och unga beskriver att de inte får tillräckligt med information om hedersrelaterat våld och förtryck samt om dess olika uttrycksformer såsom barnnäktenskap och tvångsäktenskap, bortföranden, omvändelseförsök, och våld och förtryck i vardagen. Barn och unga vill ha mer information om området, både utifrån egen utsatthet och vad gäller vänners utsatthet. Hedersrelaterat våld och förtryck är vanligt förekommande. I Våld mot barn 2022 redovisas att nästan var femte elev kände förväntningar från familjen eller släkten att vänta med sex tills de gift sig, vanligast bland flickor med utrikesfödda föräldrar där hela 46,5 procent av flickor med utrikesfödda föräldrar och bland killar med utrikesfödda föräldrar där 37,7 procent kände en sådan förväntan. Mer än var tionde flicka med minst en utrikesfödd förälder kände förväntningar från familjen eller släkten om att vara könsstympad.⁶ Det redovisas även att det finns ett signifikant samband mellan att inte själv få välja sin framtida partner och utsatthet för våld, där 88 procent av elever som uppger att de inte själva får välja partner har varit utsatta för våld. I UngKAB23 har ungefär en tiondel av de som besvarat enkäten uppgett olika former av hedersrelaterat våld

² Jernbro, C., Landberg, Å., & Thulin, J. (2023). *Våld mot barn 2022. En nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, sid.36

³ Barnombudsmannen (2025), *Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem*, sid.20.

⁴ Ibid. sid. 49.

⁵ Ecpat (2025), *"Det känns som att jag redan förstört mitt liv på grund av en bild*, sid. 17 ff.

⁶ Jernbro, C., Landberg, Å., & Thulin, J. (2023). *Våld mot barn 2022. En nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

och förtryck och tre procent uppger att har blivit hindrade från att få tillgång till information om sexualitet och relationer under tonåren.⁷

Även yrkesverksamma har uppgett att de ser ett behov av ökad information till barn i skolan om problematiken och att det finns stöd att få.⁸ Barnombudsmannen vill mot denna bakgrund särskilt betona att skolan är en viktig plats för barn och unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Skolan ska vara en fristad där de inte är kontrollerade, där de möts med förståelse och där de får möjlighet till kvalitativ kunskap och information. Skolan har idag ett unikt uppdrag att motverka våld och förtryck. Utbildning i detta behöver vara återkommande och ämnesövergripande och vara en del i både läroplaner och kursplaner. Det ska också vara en självklar del av skolans värdegrundsarbete.

I sammanhanget vill Barnombudsmannen uppmärksamma att myndigheten har gett regeringen en rekommendation om att hedersrelaterat våld och förtryck även ska skrivas in i förskolans läroplan (jfr bedömningen i 10.3 om vidare hantering av läroplanerna för bl.a. förskolan).⁹ Bakgrunden till rekommendationen är att hedersrelaterade normer riskerar att begränsa barns rättigheter redan i förskolan. Barnombudsmannen vill att regeringen beslutar om att införa en tydlig punkt om hedersrelaterat våld och förtryck i förskolans läroplan då förskolepersonal därigenom skulle få bättre stöd och verktyg för att upptäcka, bemöta och förebygga dessa normer, vilket skulle stärka barnens rätt till en trygg och jämlik utbildning.

Det är enligt Barnombudsmannen nödvändigt att rektorn även fortsatt har ett särskilt ansvar för utbildning i sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Det behöver vara tydligt att det är rektorernas ansvar att barn och unga får adekvat utbildning i dessa stora och ibland svåra frågor och att personalen har tillräcklig kompetens för detta. Om frågorna dessutom endast finns med i kursplanerna för fyra ämnen tappar området dignitet och blir en fråga för de enskilda lärarna. Det blir då i högre grad personbundet vilket inte gagnar barn och unga. De enskilda lärarna behöver ha stöd av både läroplaner och skolans rektor för att genomföra detta uppdrag.

Barnombudsmannen anser att det har varit mycket positivt att dessa skrivningar fördes in i skolans läroplaner år 2022. Barnombudsmannen anser också att Skolverkets och Folkhälsomyndighetens pågående uppdrag¹⁰ om att ta fram stödmaterial för dessa områden utifrån skrivningar i nuvarande läroplaner sannolikt kommer att ge ökade möjligheter för barn och unga att få åldersadekvat ämnesövergripande utbildning. Förslaget om att hedersrelaterat våld och förtryck och sexualitet, samtycke och relationer tas bort från skolans mål och uppdrag, riskerar att få stora konsekvenser för barn och unga, särskilt de barn och unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som lever längst bort från sina mänskliga rättigheter.

Övrigt

Psykisk hälsa bör vara en obligatorisk del av läroplanen

Ungas psykiska hälsa lyfts i bilaga 8 som en av de stora samhällsutmaningar som bör beaktas i läroplansrevideringen. Barnombudsmannen anser att psykisk hälsa bör införas som en obligatorisk del av läroplanen för samtliga skolformer, vilket

⁷ Folkhälsomyndigheten (2025), UngKAB23, sid. 27 ff.

⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2022, *Bortförda barn och unga*, 2022:25, sid. 52

⁹ Barnombudsmannen (2025), *Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem*, sid. 55

¹⁰ A2024/01235

var en av Barnombudsmannens rekommendationer i årsrapporten år 2024.¹¹ Psykisk hälsa bör vara ett självklart inslag i skolans hälsoundervisning.

Hänvisningar till Barnkonventionen bör finnas kvar i läroplanen

Barnombudsmannen avstyrker att hänvisningar till Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) tas bort från skolans läroplaner.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit utredare Sara Platten Bäckström. I den slutliga handläggningen av ärendet har även chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
barnombudsman

¹¹ Barnombudsmannen, *Hur dåligt måste man må egentligen? Samhällets insatser för att främja barns psykiska hälsa*, sid. 5